

opisana nesreča je bila nova učna ura o (ne)varnem ravnanju v gorah. Nedavno je pri založbi Didakta v zbirki Med gorskimi reševalci kot peta knjiga izšlo podobno, obsežno (496 strani) in sila zgovorno delo Franceta Malešiča Spomin in opomin gora. Knjiga je kronika – zgodovinski pregled gorskih nesreč, ki so terjale smrtne žrtve, vključene pa so tudi nesreče, ki so se zgodile v dolinskem svetu iz podobnih vzrokov (jamarske nesreče, nesreče zaradi osipa snega s streh ...) in nekaj nesreč, ki se niso končale tragično, so pa zelo značilne in poučne (opisi le-teh so tiskani kurzivno).

Avtor je več ko tri desetletja zbiral podatke o hudih nesrečah. Vzpodbuda pri tem so mu bila dela s podobno vsebino, npr. knjiga Cirila Pračka Med gorskimi reševalci (1962) in že v uvodu omenjena knjiga Pavleta Šegule, v pomoč pa so mu bili podatki alpinističnih odsekov, Gorske reševalne službe, obiskovalcev gora, sorodnikov ponesrečenih in sredstev javnega obveščanja (vire skrbno navaja pri opisu vsake nesreče!). Tako je nastal zajeten in natančen pregled gorskih nesreč, vse od prazgodovine (lastnika bronastih sekir, najdenih na Veliki planini, sta očitno na planini našla smrt) do danes.

Zanimivo je ugotavljati vzroke nesreč. Vse do konca 19. stoletja so se ljudje, v glavnem domačini, ponesrečili v gorskem svetu pri delu: drvarji pri sečnji in spravilu lesa, kozji in ovčji pastirčki, komaj odrasli otroškim letom, pri skrbi za čredo; mlada trentarska grabljica je zdrsnila v prepad, med kosci je v poletnih mesecih sejala smrt strela, polhar je padel v brezno, preobložene sani so pozimi stisnile kmeta ob drevo ... Proti koncu stoletja pa velika sprememba – pojavili so se »turisti«, pohodniki, ki zahajajo v gorski svet za šport in kratek čas, najprej predvsem tujci, Avstrijci, pozneje tudi Slovenci. V prvi polovici 20. stoletja je pogost vzrok nesreč drzno plezanje za planikami v krušljivih stenah. Čas teče, boljša se oprema planincev

in alpinistov, nesreče pa se še kar dogajajo ... Saj dostikrat izvemo zanje, a časopisna poročila so skopaja, poleg začetnice ponesrečenja in kraja nesreče povedo komaj še kaj, verjetno tudi zaradi »varstva osebnih podatkov«. Takšno sporočilo izgubi pomembno razsežnost – iz njega se ničesar ne naučimo, ne služi nam v opomin in svarilo, ne posreduje nam človeške izkušnje, ki bi planincem pripomogla k varnejšemu ravnanju v gorah.

Avtor pa nam poleg imena, starosti, poklica ponesrečenca navede tudi okoliščine nesreče. Ne komentira, navaja pa dejstva, ki so mnogokrat zelo zgovorna in dragocena. Odhod na visokogorsko turo sredi vročega poletnega dopoldneva, ko popoldne groze nevihte, brez primerne opreme v zimski dan ... Iz zapisov posameznih nesreč dihata sočutje in pieteta do ponesrečencev. Bralcem pa so njihove usode v opomin: morda bi se bilo mogoče nesreči kdaj izogniti, spet drugič pa ... gora preprosto »ni hotela«, zato ne pozabimo na strah in spoštovanje do nje. Nesreče so razvrščene kronološko, do 19. stoletja, do sredine in do konca le-tega, v 20. stoletju pa po približno desetletnih obdobjih; pregled sklepa obdobje 2001-2004. Številne fotografije ponesrečenih in reševalcev še večajo informativno vrednost knjige, dodatna odlika je še poimensko kazalo ponesrečenih na koncu knjige (12 strani).

Kljub notni zgradbi knjige zapisi o nesrečah niso enolični – nasprotno. Knjigo odlikuje resnično lep in plemenit jezik, ki se ga vsega hudega navajeni bralec danes prav razveseli. Knjiga je tudi v tem pogledu izjemna – Francetu Malešiču uspe preprosto narisati sliko nesreče pred bralcem, brez olepšavanja, tako, kot je bilo, živo, srhljivo, žalostno – kot bi dogajanje spremljali prek danes vsemogocene televizije. Nekatere nesreče so opisane kratko in jedrnat, najbolj poučne, nenavadne, posebne in značilne pa precej podrobneje; to samo prispeva k pestrosti knjige.

Knjiga Spomin in opomin gora je natančno to, kar pove naslov. Spomin na vse, ki so v želji po lepe, po večjem, hitrejšem našli smrt v gorah, po drugi strani pa opomin in odlično učno gradivo. Vsakdo, ki zahaja v gore, bi to knjigo moral prebirati po dolgem in počez in prav gotovo bi potem v naravi veliko bolje prepoznaval položaje, ki dišijo po nesreči – in se jim uspešno izogibal. Knjiga namreč ne odvraca od gora, pač pa obiskovalcem s podanimi izkušnjami olajša pot. France Malešič je po svoji Zgodovini rešavanja v gorah nad Kamnikom pregled nesreč razširil nad vso Slovenijo, izkušnje številnih gorskih reševalcev pa s sodelavci (prek sto) posredoval vsem, ki jim utegnejo koristiti. Plemenito poslanstvo dolgoletnega gorskega reševalca, alpinista, zdravnika, ljubitelja narave – in tudi lepe, klene besede – so rodili izjemno delo. Toplo priporočamo – v spomin ponesrečenim in vsem, ki so jih poskušali rešiti, ter v opomin tistim, ki brez gora v življenju ne moremo.

Mojca Izgoršek Bradeško

Petra izbira

55-krat Karavanke (izbirni vodnik), Stanko Klinar, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2005.

Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije je z vodnikom 55-krat Karavanke avtorja Stanka Klinarja stopila korak naprej v izdajanju vodniške literature. Klasičnim (enciklopedičnim) vodnikom je dodala novo zvrst izbirnih vodnikov, kakršne že dlje časa izdaja založba Sirdarta. Zanimiva in predvsem za zahtevnejše uporabnike vodniške literature zelo koristna knjiga, katere avtor je prav gotovo največji poznavalec našega najdaljšega gor-

stva, saj Karavanke segajo skoraj vzdolž vsega hrpta slovenske zemljepisne kokoši, od Trbiža do Slovenj Gradca.

S štirikrat ponovljenimi in obnovljenimi Karavankami (izšlo so 4 izdaje vodnika), s poglavji o Muzcih v Miheličevih Julijskih Alpah (Planinska založba) in s Stotimi slovenskimi vrhovi (Prešernova družba) je Stanko Klinar eden naših najplodnejših piscev vodniške literature, prav nič odveč pa ne bo zapisati, da je njegova gorniška bibliografija veliko večjega obsega. A naj bo zdaj beseda o karavanškem izbirnem vodniku.

Tisto, kar na splošno velja vedeti o Karavankah, lahko preberemo v enciklopedičnem vodniku Karavanke, zato v omenjeni knjigi ni veliko ponavljanja, le nekaj nepomembnejših poudarkov in podčrtanih. Med drugim tudi tisti, ki mi je, Korošču po materi, še posebno ljub – da kadar se znajdemo na severnih karavanških pobočjih, stopimo tamkajšnjemu rojaku ob bok in mu pomagamo pri ohranjanju narodne samozavesti. Tudi zato nas avtor kar 29-krat povabi onstran državne meje. Na prisrčne koroške izlete, na zavarovane poti, na bolj ali manj zahtevno plezanje po zasneženih grapah in sončnih grebenih ter na nekaj izredno lepih turnih smukov. Torej gremo ob pomoči in namigu te knjige h Karavankam v goste večkrat s severa kot z juga. In prav je tako, kajti slovenski gorniki severnega obraza Karavank še zdaleč ne poznamo tako dobro kot tega, ki ga imamo pred nosom, južnega.

Vsaki izbor je seveda subjektivna stvar, zato bi morda kak drug avtor 55-krat izbral kaj drugega, vendar je knjiga zdaj pred nami in moramo se opredeliti do nje. Klinarjevi predlogi so namenjeni vsem vrstam planinsko-gorniških navdušencev, zato o izbirnem vodniku lahko mirne duše rečemo, da je univerzalen, še posebno ker nas avtor ves čas opozarja na možnost dodatnega izbiranja v (enciklopedičnem) vodniku Karavanke. V tem je zbrano vse in ko bi se

kdo zmrdoval, da v izbirnem ni tega ali onega, lahko mirno seže po enciklopedičnem.

Lahko bi rekli, da se v tem izbirnem vodniku vse začenja na zahodu in se vzpenja in spušča prek vseh Karavank na vzhod. Tako so zastavljena vsa poglavja: izleti, nezahtevni vrhovi, zavarovane poti, turni smuki, zasneženi žlebovi in brezpotja oziroma plezalni vzponi. Od Kavalarke in Peči nad Ratečami prek Sv. Ane v Koprivni tja do Obirja na severovzhodu in Pece ter Uršlje gore povsem na vzhodu pogorja. Vse je v tem dolgem loku razvrščeno v sončni poti nasprotni smeri. In tisto, kar je v tem loku, je predstavljeno na uporaben način, metodološko v skladu s sorodno literaturo in začinjeno z avtorjevimi izkušenskimi znanji (vse opisano je tudi sam prehodil, preplezal in presmučal); marsikje zazveni že bolj literarno kot zgolj tehnično opisno. Tudi to je odlika tega vodnika, ki ji bodo nadaljevalci morali slediti. Skratka, ob tem vodniku se ne le učimo logistike, ki nas bo pripeljala na želeni cilj, ampak se soočamo z zgodovinskimi, kulturnimi in etnografskimi spoznanji. Torej knjiga ni le vodniška, ampak tudi uči, a to seveda nima nič s siceršnjo dolgoletno gimnazijsko in univerzitetno profesuro njenega avtorja. Je bolj prizanesljiva in prijaznejša do vsakega bralca.

Ker pa nič na svetu ni za vedno, ampak se skozi čas spreminja, tudi ni več vse, kar je Stanko Klinar v Karavankah prehodil, takšno, kot je bilo, ko je bil tam. Čas in ljudje v njem se spreminjamo in spreminjamo svoja dela. Marsikaj pa se spreminja hitreje, kot lahko sledimo, zato ni več vse, kar je zapisano v tem izbirnem vodniku, absolutno natančno; za to je seveda najmanj odgovoren prav avtor. Zato velja prebrati in si zapomniti njegovo pripombo na 11. strani: »Mislim, da (ne)urejenost knjige glede na razvrstitev enot ne bo nikogar motila, medtem ko bi ga lahko bridko prizadela nepravilnost podatkov v posameznih

enotah. Glede tega pa se skorajda lahko pohvalim s čisto vestjo: prav vsak korak, ki sem ga napisal, sem na terenu tudi sam prehodil. Če kaj ne štima, bo treba iskati krivdo drugod: ali v slabem opisu, ali v tisku, ali v gozdarjih, ali markacijskih, če ne celo v potresu, zaradi katerega se utegne kje podreti tudi pol gore ...« Včasih pa tudi v zagnanosti tistih, ki poti oskrbujejo. Severno plezalno pot na Stol so po velikem podoru leta 2003 speljali prav z dna tistega znamenitega rebra, ki sega najgloblje v Stolova severna melišča. Iz prijazne zavarovane poti, ki je vstopila visoko z melišč v vzhodni bok tega rebra, so napravili čistokrvno ferato, ki dodobra dvigne adrenalin, posebno tistemu, ki je nekdanje hodil po v vodniku opisani poti.

Vendar takšna objektivno povzročena odstopanja knjigi ne morejo odvzeti njene velike pripovedne in uporabne vrednosti.

Mitja Košir

Spet – plezališča

Slovenija, športnoplezalni vodnik, več avtorjev, uredila Janez Skok in Betka Galičič, Sidarta 2005.

Enajst let po prvi izdaji je pred nami zajeten vodnik z več kot štiristo stranmi, na katerih je predstavljenih 79 slovenskih plezališč s skupaj 3200 smermi.

Kot navajajo avtorji, so se v zadnjih letih poglavitne spremembe zgodile v okviru že obstoječih plezališč – nastajali so novi sektorji, stare smeri so dobile novo preobleko v podobi novih svedrovcev, kot gobe po dežju so rasle nove smeri – po tempu in zagnanosti opremljevalcev sodeč je nemara (sicer skoraj še topli) vodnik ta hip že zastarel, kot vsaka podobna publikacija pač, ki opisuje »živo« aktivnost. In športno ple-

